folklor/edebiyat, cilt:18, sayı:70, 2012/2

Bilimin Rehberliğinde Değişimden Yana Olan Pozitivist Bir Düşünür: Mehmet Emin Erişirgil

Nuray Karaca*

GİRİŞ

Cumhuriyette birçok kurum gibi siyasal ve toplumsal akımların kökeni ve gelişimi de Osmanlı modernleşme sürecindedir. Sorunlarını batılılaşmakla çözeceğine inanan Türkiye, kazandığı yeni kimliğini tanımlamak ve bu seçimin getireceği yeni sorunlara çözüm aramak için batı sosyolojisine başvurmuştur. Sosyoloji, Türkiye'deki beklentilere uygun olarak toplum sorunlarına çözüm üreteceği iddiasıyla ortaya çıkmış bir bilim dalıdır (Sezer, 1989: 2). Bu durum ona Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemde devletin bilimi olma görüntüsünü kazandıracaktır. Bu bilim içerisinde sosyolog olarak tanımlananların yanı sıra sosyolog unvanı taşımayan çok yönlü düşünce adamı da yaşadığı dönemin siyasal, toplumsal ve ekonomik sorunlarıyla yakından ilgilenmiş, çözüm üretmeye çalışmıştır. Kimlerin sosyolog olup olmadığı ayrı bir tartışma konusudur, ancak çalışma konumuz olan Mehmet Emin Erişirgil'in yaşadığı topluma duyarlı, (siyasi/felsefi/iktisadi) toplumsal sorunlara çözüm üreten, çok yönlü bir düşünce adamı olarak ele alınması gerekliliği onu herhangi bir

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

sınıflamanın içine yerleştirme zorunluluğuna olan gereksinimi ortadan kaldırmıştır.

Erişirgil,* özellikle Erken Cumhuriyet dönemi açısından önemli bir aydındır. "Muasır medeniyet" seviyesine ulaşabilmemiz için ilmin kılavuzluğuna inanan, felsefenin bir amaç ve ihtiyaç olduğunu ortaya koymaya çalışan ileri görüşlü bir entelektüeldir. Geçmişteki hatalara düşmemek için ilim zihniyetinin gelişmesi gerektiğini bununda ancak eğitimle oluşturulabileceği kanısını taşıyan realist bir kişiliktir. İnkılâpların yerleşmesi için çalışmış ve bunu sağlamaya yönelik olarak zaman zaman eğitim düzenlemelerinin içinde yer almıştır. W. James ile pragmatizme ilgi duyan Erişirgil kaynağını Bergson'da bulduğunu söylemiştir. Erişirgil'in felsefe hakkındaki düşünceleri özellikle W. James'ın temsil ettiği pragmatik anlayışa uygun bir içeriğe sahiptir. Ona göre felsefeye olan ilginin sadece bir dönemin kuşağında olması şimdiki gençliğin bu konularla ilgilenmemesi bu konunun öneminin

* Niğdeli Mustafa Dilaver Bey ile Hatice Nesibe Hanım'ın oğlu olarak dünyaya gelen Erişirgil, Beşiktaş Sıbyan Mektebi'nde ilk, Fatih Rüştiyesinde orta, Mercan İdadisi'nde lise tahsilini tamamlayarak 1911'de Mülkiye Mektebinden mezun olur. İstanbul Sultanisi'nde Hukuk, iktisat ve felsefe okutur. Üniversitede felsefe dersleri vermesi Darülfünun'a ahlak muallimi unvanı ile atanmasıyla başlar. 1917'de sosyoloji ve felsefe müderris muavini olan Erişirgil 1919'da Niğde Mebusu seçilerek son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na girer. Meclisin kapatılmasından sonra Darülfünun'a geri döner. 1924'te profesör olur, 1924-1929 arasında Maarif Vekâleti'nde çeşitli görevlerde bulunur. 1930'da müsteşar oldu. Bir süre sonra azledilir. 1933 üniversite reformundan önce Darülfünun'dan ayrılarak, 1935'de Mülkiye müdürü ve sosyoloji profesörü olur. Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi dekan vekilliğine tayin edilir. Gümrük ve Tekel Bakanı daha sonrada İçişleri Bakanı olarak görev yapar. 1942'de Zonguldak'tan milletvekili olarak meclise girer. 1950'ye kadar siyaset içinde olan Erişirgil, 1950 seçimlerinden sonra siyasal yaşamdan ayrılarak, hayatının geri kalanını yazar ve düşünce adamı olarak sürdürür. 7 Şubat 1965'de vefat eder. Dergâh, Hayat, İçtimaiyat, Milli Mecmua, Yeni Türk gibi çeşitli dergilerde felsefe ve sosyoloji üzerine pek çok makale yazmıştır. Erişirgil, 1926'da Talim ve Terbiye başkanlığı sırasında Avni Başman'la birlikte ilköğretim programını hazırlar ve bunun giriş kısmında pragmatik görüşün Türkiye maarifine tatbik şeklini savunur. Cumhuriyet yılları boyunca Avni Başman'la birlikte Hayat dergisini çıkaran Erişirgil, inkılâpların yerleşmesi için çalışmış ve bunu sağlamaya yönelik olarak zaman zaman eğitim düzenlemelerinin içinde yer almıştır. Yeni Mecmua gibi geniş bir bilgi cemaatini toplayan bu dergi, 1928'e kadar Arap harfleriyle, 1930'a kadar latin harfleriyle çıkmıştır. Mehmet Emin bu derginin ilk dört cildinde oldukça aktiftir. Avni Başman'la birlikte dergiye pragmatizm rengini vermiştir. Erişirgil'in geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesi Yeni Mecmua ile başlamış fakat fikri ve felsefi ferdiyeti Dergah dergisi ile olmuştur. Milli Mecmua yılları ise epistemesinin zeminini oluşturduğu yıllar olmuştur. Felsefi- siyasi düşünce adamı olarak tanımlayabileceğimiz Erişirgil'in çalışmaları arasında Bergson, Kant, W.James ve J. Dewey önemli bir yer tutar. Erişirgil, pragmatist düşünür William James'den oldukça etkilenmiştir. Görüşlerinde Nietzche'nin izlerine rastlanır. Erişirgil, felsefe ve sosyoloji alanındaki düşüncelerini Kant ve Felsefesi (1923), Sokrat(1931), Filozofi (1935), Filozofiye Başlangıç (1936), Felsefeye Başlangıç (1950) adlı yapıtlarda ortaya koymuştur. Emekliye ayrıldıktan sonra Mehmet Akif Bir Fikir Adamının Romanı: Ziya Gökalp, Merak ve Dikkat adlı kitapları yayınlanır. Neden Filozof Yok (1957), Türkçülük Devri, Milliyetçilik Devri, İnsanlık Devri (1958) nin yanı sıra pek çok tercüme ve telif eseri de bulunmaktadır. Mehmet Emin Erişirgil'in tercüme ve telif eserleri ek-1 dedir

kavranmamasının bir göstergesidir. Erişirgil'de felsefe ile bilimler arasında birbirini tamamlayan bir ilişki olsa da din ile felsefe arasındaki ilişki farklı bir karaktere sahiptir. İkisi arasındaki fark felsefe tenkide açık, din ise kapalıdır. Felsefe telkinle değil eleştiri ile yapılır (Karakuş, 1995: 247). Erişirgil, felsefenin çıkarımlarının ya da sonuçlarının gerekçeleriyle anlatılabilme özelliği açısından din ile olan farklılığını ortaya koyar. Dini farklı yorumlayıp toplumun ilerlemesine ket vuranları eleştirerek, evrensel değerlerle milli değerleri anlayıp yorumlamaktan yana bir tavır sergiler. Zihinsel aydınlanmanın toplumsal ilerlemeyi gerçekleştireceğine yürekten inanır, her insanın amacı ve hedefi bu olmalıdır. Ona göre düşünce yaşamdan doğar ve insanı toplumda, doğa üzerinde etkili kıldığı ölçüde bu düşünce doğrudur. Birey toplumsallaştıkça (Durkheim) zengin ve güçlü bir yaşama ulaşır. Bunun için de ortamın güven verici olması gerekir. Bu bağlamda Tanzimat'tan sonraki düşünce yapısını inceleyen Erişirgil bu dönemde ülkede bir bilim anlayışının oluşmadığını bunun güvensizlik yarattığını dolayısıyla bilime olan güvensizlik ortamının yıkılması gerektiğini vurgular. Bilimin felsefe bilgisi olmadan bilim niteliğini taşımayacağını savunur. Erişirgil'in felsefe ile ilgisi gençlik yıllarındaki sıkıntıları ve sorgulamaları ile başlar. Bunlar sadece kendisinin değil, aynı zamanda o kuşağın yaşadığı sıkıntılardır. Felsefeye ilgisi metafizik nitelikli sorularla başlamıştır. Ancak bu tarz arayışların bir dönemin kuşağında kalmış olması, felsefi düşünüşe ilgi duymayan yeni bir gençliğin yetişmiş olması Erişirgil'i rahatsız etmektedir. Çünkü o ülkenin ilerlemesi için gerekli olan en önemli ve en temel niteliğin zihniyet değişikliği olduğuna inananlardandır. Erişirgil Prens Sabahattin gibi gelişmenin temel unsuru olan bu zihniyet değişikliğinin eğitim kurumlarıyla gerçekleşeceğine inanır. Öyle ise değiştirilmesi veya restore edilmesi gereken ilk kurum eğitim kurumudur.

FELSEFE

Erişirgil'e göre felsefe eğitimi memleketin asıl ihtiyaç duyduğu şeydir. Her türlü ilim tahsilinin iyi bir felsefi temeli olması gerektiği savunarak eğitimimize bu doğrultuda yön vermeye çalışır. Filozofun, felsefe adamının nasıl olması gerektiğini "*Felsefe Adamı"* adlı makalesinde etraflıca anlatır. Erişirgil için her iş bazı yetenekleri gerektirir. "*Nitekim her sanat bazı yetenekler yaratır. Felsefi düşüncede, felsefe adamı denilen bir tipi, bir örneği meydana getirir. Felsefe tahsiline başlayan her genç felsefe adamı denilen bu örneğin haiz olduğu özellikleri yetenekleri bilmelidir ki uğraştığı işin ürün vermesi için nelerin gerekli olduğunu öğrenmiş olsun*" (Mehmet Emin, 1924h: 3). Felsefe adamının az emekle çok şey kazanamayacağını ve bu zihniyetle filozof olunamayacağını ifade eder. Erişirgil'e göre felsefi sorunları, felsefi ilimleri öğrenmeye başlayan her genç bilmelidir ki her gün daha fazla sorunla karşılaşacak, felsefe dersleri, sorunların çözümünü öğretmekten ziyade onları daha açık, daha etraflı olarak ortaya koyacaktır. Felsefecinin düşünce konusu ilimlerin çıkardığı gerçeklerdir. Erişirgil için eylemlerini toplumsal hayatta bir mevki kazanmak için yapan adamların felsefi düşünüşe sahip

olmasına imkân yoktur (Mehmet Emin, 1924h: 3). Zihinsel faaliyet bir konu ve bir hedef ister. Konu çağdaş düşünürlerin gözlemleri ile ortaya koydukları hakikatlerdir. Hedefi ise bizzat felsefe adamı tayin eder. Fakat bu tayin tesadüfideğildir. Erişirgil, ilim için felsefe şarttır der. İlim felsefi düşünüşlerle kendi benliğini anlar, dayandığı temelin değerini öğrenir, onun içindir ki yüksek ilim adamlarından pek çoğu felsefi sorunların üzerine düşünme zorunluluğunu duymuştur. (Erişirgil, 1936: 32). Felsefi zihniyete sahip olan insanı, düşünce alanında yüceltir. Felsefe insana en genel konuları düşünme yeteneği ile zihnimizdeki bütün bilgileri, insanlığın bütün eserlerini birleştirme yeteneğini verir. Bu bağlamda filozof da toplumda yaşayan herkesi ilgilendiren sorunlarla ilgilenmek zorundadır. Filozofun objelerinden hiç olmazsa bir kısmı herkesin farkında olmaksızın önüne konulan ve çok zaman düşünülerek değil, alınan tavır ile hareket ile halledilen meselelerdir (Erişirgil, 1936: 33). Felsefi fikir çoğu zaman cemiyetin en derin arzularını, ferdin şuur altındaki duygularını açığa vurur. Bunlar onun için yalnız düşünüşten ibaret kalmaz, hareketlerimize de yansır. (Erişirgil, 1936: 34). Bir milletin medeniyetini kültürünü en iyi aksettiren vesikalardan biri hiç şüphesiz o devrin ve milletin felsefi eserleridir (Erişirgil, 1936: 35). Bu açıdan da Erişirgil'e göre felsefi eserlerin sosyal bir kıymeti vardır. Ayrıca insanlığın büyük devrimlerini filozoflarından sezmek mümkündür. Erişirgil, pozitivist bir tavırla düşünüşün kendine has kanunları olduğunu ifade eder. Biz olanı bu kanunlara göre adeta yeniden oluşturarak bilgi elde ederiz. Bilginin objesi olan değil, olanın anlaşılabilir halidir. Olan yahut doğrudan doğruya serilen yalnız bilgi için hareket noktasıdır. Başka deyişle bunlar zihnin ham madde işini görür (Erişirgil, 1936: 32). Diğer yandan insanın zihin dünyası ile dış dünya arasındaki ilişki bağlamında karşımıza idealizm ile realizm çıkar. İdealizm mi,realizm mi? sorusuna ikisinin de neden gerekli olduğunu açıklayarak cevap verir. İdealizm ve realizm, düşünce ile dış realitenin birbirinden ayrı iki türlü varlık olarak karşı karşıya konmasından ileri gelir. İdealizm ve realizm bilginin karşıt iki cephesini ifade eder. İdealist insan "insan dış âlemi ancak kendi düşünmesine göre bilir. Realist ise birçok bilinç ve ruh vardır der." Bilginin hakikat olabilmesi için farklı şuurlar ve düşünceler arasında uyum olması gerekir. İdealist ilmin varlığını ortaya koyduğu şu olguyu ifade eder. Dış âlemler anlaşılır hale gelebilir, yani yavaşa yavaş zihnimizin kanunlarına tabi olur, adeta aklımızın kanunlarını eşyada buluruz, bu suretle ilim mümkün olur (Erişirgil, 1936: 32). Erişirgil'e göre idealizm ve realizmin ortaya koydukları bu hakikatler ilmimizi farklı açılardan izah ederler. Onun için ikisi de doğrudur. Mehmet Emin'nin felsefe ve felsefi düşüncenin yanı sıra en çok üzerinde durduğu konular arasında cemiyetlerin ahlakı, ahlak ülküsü önemli bir yer tutar. "*Hayatiyat ve Ahlak"* yazısında da ahlakı bir ilim gibi düşünme arzusunun çok eski olduğunu söyler. 17. Yüzyılda Spinoza ahlak kanunlarını adeta "hendesi" bir yöntemle kurmaya çalışmasının yanı sıra bazı yazarlar da ahlaki olayları inceleyerek ilim yapmaya çalışmışlardır. Bunların ilmi ahlaktan amaçları, ahlak kanunlarını şu

veya bu ilme tabi tutmak, yani herhangi bir ilimden çıkardıkları kuralları olaylara uygulamaktır. Oysa ahlaki olayları bilimsel bir yöntemle inceleyerek kendine has kanunları bulmaya çalışmak, böylece bir ahlak ilmi yaratmak ile herhangi bir ilimden ahlak esasını çıkarmaya uğraşmak başka şeylerdir. Ahlakı ilme istinat ettirmek isteyenler özellikle bu ikinci manayı hedef almışlardır. Bunun içinde bir ahlak ilmi yaparak cemiyetlerin ahlakını izah edemedikleri gibi ahlak ülküsünün içeriğini de ortaya koyamamışlardır (Mehmet Emin, 1917b, Akt: M.Kanar, 1997: 173). M. Emin, toplumsal olaylar içinde insanlığın dikkatini çeken ilk olayın "amal-i ahlakiye" olduğunu "*İçtimaiyatta Ahlak Ne Vakit İlim Olabilir"* yazısında ifade eder. Ona göre amali ahlakiyenin öneminin anlaşılmasındandır ki tarihin bize bildirdiği en eski medeni milletlerde maddi oluş hakkındaki görüş yanında, "amal-i ahlakiye" ye ait düşüncelere de rastlanır. (Mehmet Emin, 1917a, Akt: M.Kanar, 1997: 132-135). Ahlak meselesi Eflatun ve Aristo'nun kendi ifadeleriyle "siyaset" ve "ahlak" ilmini en derin, etkili görüşle çevirmeye uğraşmışlar ve toplumda felsefe sistemleri meydana getirmişlerdi (Mehmet Emin, 1917c, Akt: M.Kanar, 1997: 251-255). Mehmet Emin'e göre ahlak meselesi ile hâlâ uğraşan "ahlaki nazari"dir. "Ahlaki nazari"nin ne gibi meseleler konu ettiğini incelemeyle anlayabiliriz. Nazari tabiri *"bir şeniyetin bir "cümle-i hadisatın hasebi surette tetkikine"* verilmiş isimdir. Bu manada bütün ilimler mutlaka kuramsaldır. Çünkü ilimler hiç bir amaç gözetmeksizin, olguları olduğu gibi inceler (Comte). Onları idare eden kanunları bulmaya çalışır ((Mehmet Emin, 1917a, Akt: M.Kanar, 1997: 132-135 Erişirgil'e göre filozof yaşadığı cemiyetin ahlak anlayışını dikkate almalıdır. Sağlam bir felsefi temel oluşturmak için bu gereklidir.

MUHAFAZA VE MEDENİYET

Erişirgil, batılılaşma konusunda yöntem ve zamanı doğru kullanmadığımız için Tanzimat'ı, sonun başlangıcı olarak görür. Erişirgil'e göre tanzimatçılar idari ve mali teşkilatımızı batılılaştırmaya uğraştılar fakat taklit etmek istedikleri kurumların bir kısmının modası geçtiğinin farkında değillerdi (Erişirgil, 1958: 41). Erişirgil'in bu görüşü değişime karşı olduğu anlamına gelmemelidir. Toplumsal kurumlar hiç değişmeden kalmalı, bu şekilde varlıklarını devam ettirmeli şeklinde bir yaklaşım öteden beri vardır. Diğer bir ifadeyle onların istedikleri, kendi toplumlarının iyi olan adetlerini korumak benliğimizi özelliklerimizi ifade eden itikatları, kanaatleri bırakmamak şeklindedir. Bu nasıl olacak? Bunları muhafaza etmek ne demektir? İşin önemli kısmı burasıdır çünkü Erişirgil, toplumsal kurumların cansız eşya gibi bozulmaksızın kendi halinde olduğu gibi bırakılması gerektiğini düşünenleri eleştirir. "Muhafaza"nın böyle anlaşılmaması gerektiğini vurgulayarak bir milletin kanaatlerini, toplumsal kurumlarını hiç değiştirmeden korumaya imkân yoktur der. Çünkü kurumları koruyalım diye değişmelerine imkan verilmezse ölür, fosil şeklini alır, bir ufacık darbe ile tamamen yıkılır. Ona göre bugün kaybolan toplumsal kanaatlerimizi, koruyalım diye gelişmesine meydan vermeyenler öldürdüler. Ve bu

insanlar başarısızlığı tamamen batı taklitliğinde buldular. Örnek olarak medreseleri verir. Medreseler bugünkü mekteplerimizin yerine geçecek şekilde donatılarak var olabilirdi. Eski skolâstik yöntem yerine doğaya, bireye ve topluma ait konularda yeni yöntemler ikame edebilirdi, nasıl Farabiler, İbni Rüştler putperest olan eski Yunan'da ortaya çıkan fikirleri İslam âleminde göstermeye çalışmışlarsa medrese hocaları da batı âlimlerinin buluşlarını derslerine sokabilirlerdi. Erişirgil' göre böyle olsaydı bugün memlekette hiç olmazsa doğa olaylarına, toplumsal ve hukuki meselelere ait görüşlerde medrese-mektep, doğu-batı ikilikleri olmazdı. Yeniliklere açık ve öğrenmede yeni yöntemlere önem veren Erişirgil medreselerin kendi içlerine kapanmasının yeniliklere karşı olmalarının ülkede olumsuz bir medrese zihniyetini oluşturduğuna dikkat çeker. Medreseler çevrelerindeki yeni düşüncelere, müspet ilimlere karşı gözlerini kapadılar, kulaklarını tıkadılar. Yeni şeyler öğrenme ve öğretmeyi reddettiler. Bu muhafaza mı demektir? diye sorar. Bu konuda medrese zihniyetinin değişmemesini muhafaza olarak değil, sadece ilerlemeye engel olarak görür. Ona göre eğer medresede eğitim verenler eski İslam âlimlerinin, hakiki halefleri olsaydılar diğer insanların hakikati araştırmada buldukları yöntemleri öğrenseydiler bugün memlekette medrese zihniyeti diye bir ikilik olmayacağı gibi ruhun hakiki ihtiyacına istinat eden kuvvetli ve şuurlu bir din cereyanının başında da medreseler bulunabilirdi.

Erişirgil, ilim sahasında yapılan bu hatanın şimdi hukuk kurallarının korunması için yapılmak istenmesine karşı çıkarak toplumsal hayatta değişmez hiçbir hukuk şekli ve kanun olamayacağını belirterek gençlere çok önemli görevler yükler. Ona göre mazimizle irtibatın kesilmesine en derin duygularımızın ihlal edilmemesine mani olacak yeni gençlerdir. Toplumsal kurumlarımızı muhafaza edelim diyenler bunun yolunu bilmedikleri ve ilerleme ile uzlaşamadıkları için kendi emellerini bizzat tahrip ediyorlar. Onların istedikleri fakat yapamadıkları ve yapmak yolunu bir türlü bulamadıkları his ve adetlerimizi, mazimizi korumak vazifesini eğitimli gençler yapmalıdır (Mehmet Emin, 1923a: 53). Erişirgil, gençlerin bu görevi yapabilmeleri için hissiyatımızın nasıl ortaya çıkabileceğini, toplumsal adet ve örflerimizin sarsıntısız nasıl olgunlaşacağını öğrenmelerini ister, gençler mazimizin bize verdiği kuvveti hissedebilecek güçle yetişmelidir. Bu da ancak felsefi terbiye ile gerçekleşir

Erişirgil, Atsız gibi bizde batı medeniyetine hayran olanları bir çeşit gaflet içinde görür. Batı medeniyetine hayran olanlar kendilerini Avrupa'yla mukayese ederek bizde şu eksik derler ve o eksikliğin giderilmesi durumunda kendilerinin de batı medeniyeti içine dâhil olduklarını sanırlar. Oysa batıdaki temel, bazı genel kanatlara dayandırılmıştır. O kanatlar vicdanlarda birleşmedikçe batıdaki yapıların hakkıyla bizde vücuda gelmesine ve faydalı bir şekilde işlemesine imkân yoktur. Erişirgil, batı medeniyetini medeni yapan iki önemli mefkûrenin milliyet ve hürriyet olduğu kanısındadır. Bir toplumda hürriyetin ilerleme ve gelişme için şart

olduğunu, batı medeniyetinin temel mefkûresinin de hürriyet olduğunu savunur. Batı medeniyetini mefkûre olarak kabul etmek demek bu medeniyetin temeli olan hislerin, kanaatlerin ortak ilkeler halinde yerleşmesini istemektir ki bu ortak ilkelerde temel ilke hürriyettir (Mehmet Emin, 1923b: 68). Milliyet ile hürriyet iki ancak birbirleriyle sınırlanabilirler. Yani ferdin hürriyeti milleti fiilen tehdit ederse sınırlandırılır. Başka hiçbir şekilde sınırlandırılamaz. Eğer bir vicdanda milliyet aşkı olduğunu biliyorsanız o fertlerin hürriyetlerini kullanmaları zarar vermez

HÜRRİYET VE DEMOKRASİ

Mehmet Emin, demokrasinin yönetim biçimleri içinde diğerlerinden daha zor olduğunu, yönetim biçimleriyle karşılaştırmalar yaparak açıklar. (Mehmet Emin, 1923c: 82). Ayrıca felsefi açıdan hükümetin kullandığı hâkimiyetin istinat ettiği üç çeşit hükümetten bahseder. Bunlardan biri hükümetin kullandığı hâkimiyeti kutsallaştırmaktır. Bu tarz hükümetlerde hükümeti idare edenler kutsal kabul edilir. Onlar emirlerini yüksek ve adeta kutsal bir kaynaktan aldığı için halk itaat eder. (Geleneksel otorite, bkz. M. Weber Otorite Tipleri) Emirlerin mahiyeti, zararlı ve faydalı olup olmadığını düşünülmez. Bireyler hükümdarda bir çeşit kutsiyet görür. Hükümetin temsilcisi "Dünya'da Allah'ın gölgesi" kabul edilir. Bu yaklaşımın en mükemmel şeklini ortaçağ ile Osmanlı'da görmek mümkündür. Bu çeşit hükümetlerin başarılı olabilmesi için bir taraftan dine dayanması diğer taraftan memlekette asilzadelik, ayanlık gibi halkın hürmet ettiği bir kitleye dayanması, itikatların, ananelerin kıymetini de koruması gerekmektedir. (Mehmet Emin, 1923c: 82). Erişirgil'e göre ancak böyle bir yönetim biçiminin sürekli olabilmesi için halkın hükümdarlık mevkiine atfettiği kutsiyet yok olmamalı, daha doğrusu hükümetin hükümdarın halk üzerinde kurduğu hâkimiyet nereden geliyor düşüncesi yayılmamalıdır. Bir kez hâkimiyetin kaynağı aranmaya başlandın mı, hükümdara atfedilen kutsiyet yok oldu mu, bu tarz hâkimiyet de ortadan kalkar. Nitekim 16. Yüzyıldan sonra batıda hâkimiyetin kaynağı sorgulandı, her şey tenkit edilmeye başlandı. Kutsal olarak kabul gören saltanat ve hâkimiyetin devamı da mümkün olmadı. Bizde de süreç bu şekilde işlemiştir. Bu yönetim anlayışı mazi olmuştur.(Mehmet Emin 1923c: 83). Erişirgil, maziye karışan bu yönetimden başka halkçılık unvanını verdiği demokrasi ile komünizmden bahseder. Halkçı hükümetlerde çoğunluğun menfaatine göre davranmak esastır. Burada menfaat kelimesi en geniş anlamdadır. Hâkimiyeti kutsiyete dayandıran hükümetler hürriyeti redderler. Çünkü Erişirgil'e göre hür bir ortamda yapılan tenkitlerle halkın, hükümdarda gördüğü kutsiyet zayıflar. Halkçı olan yönetimler hürriyete, çoğunluğun menfaatine ve düşüncesine, önem verirler. Erişirgil, halk egemenliğine dayanmayan hükümetler için hürriyetin zararlı olduğu kanısını taşır çünkü ona göre öyle bir sistemde hürriyet hâkimiyeti yıkar. Demokratik hükümetler ise hükümet, mekanizmasını yürütebilmek için hürriyete muhtaçtır. Bir memlekette hükümet hükümdarın kutsiyetine dayanmıyorsa, onun kaynağı halkın

maddi ve manevi ihtiyaçlarının tatminidir. Bunun için o ihtiyaçları bilmesi, onun değişime vakıf olmasını gerektirir. Bir memlekette hürriyet yoksa hükümet nasıl milletin hislerine ve ihtiyaçlarına vakıf olabilir? Erişirgil hürriyeti bireyin doğal hakkı olduğu için kabul etmez. Birey hürriyetsiz de yaşayabilir. Hatta insanlar çoğu zaman siyasal hürriyete ihtiyaç duymamışlardır. Fakat demokratik bir hükümet hürriyetsiz kurulamaz Şimdi sulta üzerine inşa edilen yönetim devri kapanmıştır, mademki Türkiye'de bir halkçı hükümet kurulmuştur, o halde hükümetin işlemesi için gerekli olan bireyin hürriyetidir.

Erişirgil demokraside hükümet adamının siyasi bir zekâya sahip olması gerektiğini vurgular (Mehmet Emin, 1923d: 98). Demokraside hükümet mekanizmasını yürütmek için genelin fikir ve hislerini o noktada toplamak için zekâ ve ilim vasıtalarını kullanmak gerekir. Erişirigil, gücünü kaynağını kutsal bir meşruiyetten alan yönetim biçimlerinin demokrasiye oranla daha kolay yönetimler olduğunu, hükümdarın bu kutsiyet adına hükmettiğini, her istediğini yapma hakkını elde ettiğini söyler. Oysa demokraside toplumun yapılan işler açısından aydınlatılması ve ikna edilmesi gerekmektedir. Bunlar ancak hür bir ortamda yapılacak şeylerdir bu nedenle hürriyet demokrasinin olmazsa olmazlarındandır.

Diğer yandan demokrasi yeni toplumsal sorunlar ortaya çıkarabilir. Halk hürriyete sahip olunca, her sınıf hükümette oy sahibi olmaya başlayınca sınıf mücadelesi önemli olmaya başlar. Kutsiyet fikrine değil, halkın menfaatine dayanan memleketlerde hürriyeti hükümet istemelidir. Çünkü hükümet mekanizması ancak bu suretle yürür. (Mehmet Emin, 1923d: 99). Erişirgil için demokrasi millet içinde teşkilatlanma demektir. Demokraside teşkilatlanma, meslek sahiplerinin kendi arzu ve iradeleri ile yapacakları iş olduğu için hemen olması mümkün değildir. Zaman içinde bunlar gerçekleşir. Diğer yandan meslekler teşkilatlanır ve vatansever temsilcilerini meydana çıkarabilirlerse bu temsilciler halkını sahte ve yıkıcı propagandaların fenalığına, memleket ve dünya şartlarını düşünmeyerek yapılan vaatlerin boş olduğunu halkına gösterecektir. Türk inkılâbının hedefi, vatansever meslek adamlarının arzu ve isteklerini dinlemek ve bunları gerçekleştirmeye çalışmaktır. (Erişirgil, 1946j: 3-2). Bunun için devrime inanmanın gerekliliğinin altını önemle çizer. Bir toplumda herkesin memnun edilemeyeceğini düşünen Erişirgil tenkide olumlu ama bunun ayrımcılığa dönüşmesine karşıdır. Erişirgil'e göre asıl ayrımcılığı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin programından başka bir programa inananlar yapmaktadır. Cumhuriyeti, Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilkeleriyle içselleştiren Erişirgil, Cumhuriyet Halk Partisinin genel durumunu şöyle değerlendirir: Cumhuriyet Halk Partisi demokrasiyi geliştirme amacına doğru durmadan yürüyecektir. Bunu, falanı veya filanı memnun etmek için değil, daima gelişmekte olan programı halkçılığa dayandığı için yapacaktır. Köylüyü yüzde yüz okutmak için harp yıllarının türlü güçlüklerine rağmen elindeki bütün vasıtalarıyla

çalışması da bunun içindir. Fakat ondan anarşiye meydan vermesi beklenemez (Erişirgil, 1945k: 2). Farklı düşünenlerin engellenemeyeceğine göre muhalefetin sırf muhalif olmak için siyaset yapmaması gerektiğini şu cümlelerle aktarır: "Muhalefet olanların da programları memleketin şartlarına uygunsa, savundukları görüşler gerçek olabilecek mahiyette bir parti kurarak fikirlerini yayabilirler" (Erişirgil, 1945k: 1). Erişirgil için önemli olan yeter ki Türk milleti dışında bir destek aranmasın ve hukuk devleti olmaktan uzaklaşılmasın.

EĞİTİM VE TÜRK İNKILÂBI

Erişirgil, ülkenin ilerlemesi için gerekli olan en önemli ve en temel niteliğin zihniyet değişikliği olduğuna inananlardandır. Gelişmenin temel unsuru olan bu zihniyet değişikliği de eğitim kurumları tarafından verilebilir. Öyle ise değiştirilmesi veya restore edilmesi gereken ilk kurum eğitim kurumlarıdır. Erişirgil'e göre "*Tanzimat'tan itibaren maarifin tamimi için memleketimizde hiç çalışılmamış denilemez. Kaymakamlar, mutasarrıf ve valiler gittikleri yerlerde ekseriya mekteplerle alakadar olmuşlar, bina yaptırmışlar, maruf tabiriyle tamim-i maarife çalışmışlardır. Fakat bu mesai hiçbir işe yaramamakla kalmamış, halk okumak yazmak istediği halde bu nevi teşebbüsatın ekseriya kendileri için faydalı olmadığını gördüğü için maarif müesseselerinin aleyhinde bile bulunmuştur.*" Ona göre iyi bir araştırma gösterecektir ki, halk okumak yazmak istiyor fakat öteden beri izlenen eğitimin işletişinden "maarif usulünden" memnun değildir. Var olan eğitim anlayışının bireyin hayatına uygun ve faydalı olmadığı için değişmesi gerektiğini belirten Erişirgil bu bağlamda yabancı okulları eleştirerek, yabancı okulların manasının yabancı kültür olduğunu belirtir. Bunun kültürümüz üzerinde zararlı yanlarının olduğunu vurgulayarak, bu okulların kozmopolit ve yabancı hayranı bir üst sınıf yarattığını ifade eder. Çünkü bu okullar yüksek ücret sebebiyle zengin ve büyük ailelerin çocuklarına ait kurumlardır. Ayrıca ailelerin çocuklarını bu okullara verme nedenleri (yabancı dil, piyano, görgü kuralları) eğitimden anladıklarının yanlış olduğunu gösterir. Ona göre, bazı insanlar yabancı dilin kendi başına hiçbir kıymeti olmadığını anlayacak derecede bir düşünce seviyesine çıkamamışlardır.

Bir toplumun ilerlemesi için gençlik ve eğitime önem vermesi gerektiğini sık sık vurgulayan Mehmet Emin memleketin okullarından bir fikir heyecanını kuvvetle duyan bir nesil beklediğini söyler. Mefkûreli gençler yetiştirmek için kuvvetli bir edebiyat, heyecanlı bir hayat lazım der (Mehmet Emin, 1924e: 114).

Eğitimcinin, elindeki unsurlarla noksanları mümkün mertebe tamamlamayı düşünen biri gibi hareket etmesini eleştirir. Bu çeşit bir insan doğrudan doğruya toplumsal hayat üzerine etkili olamaz, yapacağı şey kurumlar içinde ıslahattır. Erişirgil, halkın kültür ve eğitim alanının içine çekilmesinin önemini *Hayat* mecmuasıyla orta*y*a koymuştur. Böylece eğitim kavramını sadece okul çatısı

altında yürütülen bir faaliyet olmaktan çıkararak toplumun bütün kesimlerine yaygınlaştırmayı amaçlamıştır. Çünkü ancak o zaman mefkûre sahibi insanlar yetişebilir. Erişirgil'e göre mefkûreli adamın yetiştirilememesi edebiyat veya tarih programındaki bir eksiklikten, ahlaki zayıflıktan, öğrenciye şu veya bu çeşit bilgi verilmemesinden, gençlerin hayata intibak edememesinden, ticari ve siyasi derslerin okutulmamasından doğmuyor. İdealist bir tavırla bunların nedeni olarak okullarda heyecan ve ruh verecek insanların olmayışını gösterir (Mehmet Emin, 1924e: 115).

Okulda eğitim verenlerin ezberci tutumunu eleştirir, eğitim veren insanların amacı sadece elindeki müfredatı uygulamak olmamalıdır. Erişirgil'e göre bir bilgi farklı açılardan çeşitli amaçlara hizmet etmek için verilebilir. Muallimin böyle bir derdi olmadığı gibi muallimleri böyle bir amaca sevk edecek araçlar da mevcut değildir (Mehmet Emin, 1924f: 130). Terbiye konusundaki yaklaşımları da eleştiren Erişirgil, terbiye bakımından bugünkü okullarımızdaki eksiklik nedir? Sorusuna her derecede okullarımızda öğretmenlerin çocuklarda ve gençlerde merak ve dikkat dediğimiz temel bir yapıyı geliştirmemeleridir der (Erişirgil, 1956: 24). İlkokullarımızda, ortaokul ve liselerde bu eksiklik var. Üniversite profesörlerinin en az itina ettikleri de budur. Alman öğretmenlerine göre okulun en önemli işi 'dikkat'i geliştirmektir. Merak ise iradi dikkati harekete getiren bir nedendir. Herkes bilir ki, iradi dikkat ve merak bir arada bulunur. Öyle ki ikincisi olmaz ise birincisinin iradi denilen safhası ya hiç olamaz ya da çok zayıftır (Erişirgil, 1956: 33).Erişirgil'in söylemek istediği şey okulların merakı yok ettiği değil, bazılarının bu doğal eğilimi geliştirmek konusundaki vazifelerini yapmadıklarıdır. Oysa varlıklarının nedeni budur.

Darülfünun'da görev yaptığı sürede ve eğitim teşkilatı içinde aldığı görevlerde ve idareciliklerinde ihtisaslaşmanın taassuba dönüşmesi ve insanların kendi uzmanlıkları dışında başka şeylerle ilgilenmemeleri onu rahatsız etmiştir. Ona göre yapılan yenilikleri anlamadan yargılamak kolaya kaçmaktır. Bir şeyi anlamak demek onu meydana getiren etkenleri, nedenleri bilmek demektir. Bir inkılâbı anlayabilmek ve anlatabilmek ve istikbali hakkında tahminlerde bulunabilmek için bu inkılâbı hazırlayan toplumsal nedenleri incelemek lazımdır. Türk inkılâbının bir sistem dâhilinde neden ve şartları araştırılmamış, Türk milletinin kararlı ruhi değişimini gösteren bir eser ortaya konmamıştır. Bu konuda tek eser Gazi'nin nutuklarıdır. Onun haricinde, inkılâbın ne hedefini ne de neden ve koşullarını gösteren bir eser vardır. Bu büyük noksanı izole eylemek Darülfünun'un vazifesidir (Mehmet Emin, 1927n: 188). Darülfünun son bir asır zarfında Türk milletindeki kararlı değişimi aşama aşama aydınlatmalı ve fikir akımlarının oluşum ve nedenlerini gösterecek çalışmalarda bulunmalıdır (Mehmet Emin, 1927n: 188). Böylece yaşadığımız devrin hiç olmazsa yakın geçmişini, kendimizi bilelim ve başkalarına gösterebilelim. Mehmet Emin'e göre Türk tarihinin mazisini açıklama aşkını en çok aşılayan Ziya

Gökalp olmuştur. Gökalp, kültür ve medeniyeti birbirinden ayıracak şekilde tarif ettikten sonra Türk kültürünü anlatabilmek üzere bu mazinin aydınlatılmasını istemiştir. Erişirgil için Ziya Gökalp zamanında bu tez fikri bir inkılâptır. Çünkü Türk milleti İslamiyet'ten önceki yaşamını bilmekle kendi varlığının kendi medeniyetinin İslam toplumlarından ayrı olduğunu hissedecekti. Z. Gökalp'in bu konuda ne kadar bilinçli olduğunu şu cümlelerle anlatır. "*Ziya bey gözleri maziye doğru sevk için neşriyatta bulunurken tamamen hasbi hareket etmiyordu. Şuna hiç şüphe yok ki büyük mütefekkir her şeyden evvel amel ve hayatı göz önünde tutan bir inkılâpçıydı*" (Mehmet Emin 1927n: 189). *Ziya bey'in ideolojisini yaptığı Türkçülük bugünkü Türkçülüğün aynımıdır? Şüphesiz ki hayır, dünkü isteklerimize dünkü fikirlerimize çok heyecanlı bir devrin yaşayışı ve çok kuvvetli bir rehberin ibda'kar fikirleri inzimam etmiştir*" (Mehmet Emin 1927n: 191). Erişirgil'e göre bu farkın akımlarıyla karşılaştırılması gerekir. O zaman her şey aydınlanacaktır ve en azından Türk inkılâbının yapısı anlaşılacaktır (Mehmet Emin, 1927o: 501). Bunu anlayan insan, Türkiye'nin her tür dini denetim etkisinden kurtulmuş bir devlet olmasının, şark için, hatta medeni dünya için çok önemli bir olay olduğunu da anlayacaktır (Mehmet Emin, 1928: 228). Erişirgil'e göre Türkiye bu büyük inkılâpla tamamen yeni bir devre girmiştir. Şimdiye kadar devlet kurumunda mücadele eden iki güç vardı. Tanzimat'tan beri devleti tamamen dünyevi ve medeni hedefler ulaştırmak isteyenler ile toplumu tamamen dinin nüfuzu altında görmek isteyenler mücadele içindeydi. Devlet günümüzde dünyevi bir kuruluştur. Dünyevi mahiyeti kaybetmiş bir devletin zamanımızda yaşayabilmesi yalnız artık imkânsızdır. Devletin varlığını korumak için uhrevi görevler yükleyen fikir ve grupların tahakkümünden kurtarılması zorunluluktur. Tanzimat'tan beri devam eden mücadelenin amacı budur.

Erişirgil'e göre dini devlet üzerinde hâkim duruma getirmek isteyenler yalnız devleti bu yüzyılda yaşayabilecek teşkilattan mahrum bırakmakla kalmıyor, dini hislere de zarar veriyorlardı. Çünkü gerçekleşme imkânı olmayan bir amaç için mücadele ettikçe kendileri gerileyeceklerdi. Her gerileme kendilerinin neden olduğu bireyin vicdanında din duygularını da zayıflatacaktı. Din birtakım kurum ve şekilden ibaret değildir, her dinde kurum ve şekiller sürekli değişime uğramıştır. Dinde bir esas, bir ruh var ki asıl mahiyetini onda aramalıdır. Bu esas, bireyin imanla ruhuna verdiği kuvvete dayanmadır. Böyle bir imanı birey vicdanında hissetmelidir. Daha açıkça söylemek gerekirse birey hakiki dindar olmak istiyorsa imanı mücadelesi ile ruhuna nüfuz ettirmelidir (Mehmet Emin, 1924g: 162). Erişirgil için din, bireylerin ruhunu kuvvetlendirmeye çalışmalıdır, ancak böyle olursa peygamberin eseri payidar olur. Bu saha dururken din namına devlet teşkilatına, hukuka, ilme müdahale etmek iman için zarardan başka bir şey değildir. Erişirgil laik bir tutum ile cumhuriyet devriminin devletin hürriyetini sağladığı kadar, dini de asıl mecrasına göndermesiyle ona da hürriyet kazandırmıştır. Devlet de, din de insanları ancak ilimle aydınlatabilir. Onun için bu cumhuriyet devrimi her zamandan fazla

ilme ihtiyacımızı artırmaktadır Erişirgil, cumhuriyet aydının pozitivist yaklaşımıyla bilimin önderliğinde toplumun aydınlanacağına inanır. Türk inkılâbının her alanda olumlu değişme yarattığına inanan Erişirgil inkılâbın hukuk alanında da çok önemli kazanımlar sağladığını ifade eder. Erol Güngör gibi cumhuriyet devrimini bir hukuk devrimi olarak görür. Ona göre Türk inkılâbı hukuk sisteminde büyük bir değişiklik yapmıştır. Bu değişiklik bir kanun serisi kaldırılarak diğer bir kanun serisinin konulmasından ibaret değildir. Bir hukuk sistemini kaldırarak diğer bir hukuk sistemini kabul ettik. Türk milleti bir inançtan başka bir inanca, bir dünya görüşünden başka bir dünya görüşüne geçtiği içindir ki hukuk sisteminde değişiklik olmuştur (Erişirgil, 1938: 3). Bu değişimi medeniyet olarak değerlendirir. Gençlik bunları anlayarak yetişirse Kurtuluş Savaşı'nın milli mefkûre sayesinde kazanıldığını bilecektir. Kurtuluş Savaşı yalnız memleketi düşman işgalinden kurtarmadı. Aynı zamanda Türkiye'yi hür ve bağımsız bir millet olarak bütün dünyaya tanıttırdı (Erişirgil, 1930: 307). Onun için Türk genci devletin ve dinin hürriyetini kazandıran bu büyük inkılâbın eserini devam ettirmek için çalışmalıdır (Mehmet Emin, 1926: 43). Erişirgil bu hakikatlerle yeni neslin inanabileceği bir felsefe oluşturulmasını ister. Bu bir hayat felsefesi olmalıdır. Erişirgil, bu noktada başarılı felsefelerden düşünürlerden (W. James, Bergson vb.) faydalanmak gerektiği kanaatindedir. Sosyal psikolojik bir yaklaşımla bunların yalnız düşüncede kalmaması gerektiğini uygulamaya dönüşmesinin önemini vurgular. Çünkü bunun bir tutuma dönüşmesi ancak davranışa yansıması ile mümkündür.

EKONOMİ VE DEVLETÇİLİK

Erişirgil, ülkemizde hem ekonomik hem de sosyal açıdan devletçilik politikasını sorgular. Ülkemizde devletçilik niçin gereklidir? Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu tarihlerde devletçi değildi. İlk yıllarda sadece himayeci idi. Ona bu himayecilik birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun izlediği politikadan miras kalmıştır. Meşrutiyetin ilk yıllarında ülkeyi ekonomik açıdan kurtarmak isteyenler üç yol önermiştir: Birinci yol: kapitülasyonlar kalksa bile himaye ile veya devlet eliyle milli sanayi kurulmamalı, çünkü ekonomik kanunlara uymaz. Halkımızın aydınlanmasını sağlayarak, kişisel teşebbüs yeteneğinin artırmak gerekir. Yani liberal ekonomi politikasının çizdiği yolda yürüyerek memleket ekonomisinin düzeleceğine inanılıyordu. İkinci yol: Halkımızın milli duyguları kuvvetlendirilmeli, ithalat kısıtlanmalı, yerli malların kullanılması teşvik edilmelidir. Üçüncü yol: Çekilen sıkıntının sebebi Avrupa ülkelerinde olduğu gibi bir Türk burjuvazisinin bulunmamasından kaynaklanıyordu. Bu tarzda düşünmenin politik nedenleri de vardı. Eğer bir Türk burjuvazisi yaratılırsa İttihat ve Terakki buna dayanabilecekti ve bu zümre iktidarda olsun olmasın kendini bırakmayacaktı. Birinci Dünya Harbi, yıllarında birinci tarzda düşünenler İttihat ve Terakki içinde sözlerini geçirecek konumda değillerdi. İkinci tarzda düşünenlerin görüşü ise tamamen ütopikti.

Osmanlı İmparatorluğu gibi milli birliği olmayan bir memlekette bu amacın gerçekleşmesi çok zordu. Birinci Dünya Savaşı sıralarında memleketin ekonomik politikasını idare edenler daha çok üçüncü tarzda düşünenlerdi. Erişirgil koşullar gereği Cumhuriyetin ilk yıllarındaki ekonomik politikanın amacının milli sanayiyi yaratmak olduğunu ifade eder. (Erişirgil, 1946ı: 6). Bu nedenle teşebbüse giren Türk tüccarına veya ticarete atılanlara yardımlar yapıldığını fakat başarısız olununca özellikle sermaye yetersizliği, sermayelerin toplanamaması ve buna mukabil sanayileşme zarureti bu başıboş himaye yerine devletçiliği zorunlu hale getirdiğini anlatır. (Erişirgil, 1946ı:7). Erişirgil'e göre milletler arasında sınır kaldıkça, ortak para olmadıkça, Türk çiftçisinin satabileceği eşyanın yabancı piyasalarca alınması teminat altında bulunmadıkça, kısaca dünya tek devlet haline gelmedikçe Türkiye gibi bir devlet planlı bir ekonomi takibinden ve himayeden vazgeçemez (Erişirgil, 1946ı:7). Aslında Erişirgil, bireysel teşebbüsler için devletçi ve planlı ekonomiden yanadır. Ona göre o yıllarda hangi açıdan bakarsanız bakın Türkiye için devletçi olmak ve planlı bir ekonomi takip etmek zorunludur. Türk devletçiliğinin hem ekonomik, hem sosyal olmasının önemli nedenleri vardır. Türk devletçiliğinin sosyal gayeleri üzerinde yeter derecede durulmamış ve bu politika halk kitlelerine mal edilememiştir. Ekonomide devletçilik politikası takip etmek istediğimiz 1927 den sonra, önce dünya ekonomik buhranının ve sonra İkinci Dünya Harbi'nin gelip çatması yüzünden bu politika geliştirilememiş, onun verimlerinden tam olarak halkı faydalandıramamışızdır.

Devletçiliğin yanlış anlaşıldığına dikkat çeken Erişirgil, devletçilikle harp yıllarının icabı olan "tahdit" sistemini birçokları bilerek bilmeyerek birbirine karıştırmıştır der (Erişirgil, 1945i: 1). Ona göre savaş yıllarının türlü sıkıntıları devletçilik politikasının sırtına yüklenmiştir. Devletçiliğin hedeflerinden biri vatandaşlara geniş şekilde iş alanı açmaktır. Onun içindir ki devletçiliği sadece devletin işletmelere sahip olması şeklinde anlamak çok yanlış bir düşüncedir. Ekonomik faydaları ne olursa olsun devletçiliğin başlıca hedefi sosyaldir. Realist bir tutumla Erişirgil köylüsünün yaşam koşulları çok düşük olan ülkelerde örneğin Türkiye gibi bir ülkede ekonomik rejimin adına devletçilik adı verilemeyeceğini söyler. Erişirgil'in açıklamalarından anladığımız insan hayatı ve insan emeğinin korunması gereğidir. Emeğin verimini artıracak önlemlerin başında işçinin ailesiyle beraber geçimini kolaylaştırmalı ve gelecekteki hayatı güven altına alınması gerektiğini vurgulayan Erişirgil sosyal devlet ilkesinin uygulanmadığı bir yerde devletçilik ilkesi de olamaz der. Devletçilik, bulundukları yerler bakımından yaşam seviyesi daima düşük olanlara iş alanı açacağı için, çalışmak isteyen vatandaşlara daha iyi bir geçinme imkânını verir. Uygulamada şu veya bu kusur ve eksiği öne sürerek Cumhuriyetin devletçi olan ekonomi politikası aleyhinde bulunulmasını yanlış bulur ve devlet teşebbüslerinin faydasını yalnız bilânçonun gösterdiği rakamlarla değil, bu teşebbüslerle gerçekleştirilmek istenen amaca göre ölçmenin

doğru olacağını belirtir (Erişirgil, 1946m: 4). Erişirgil için Türkiye gibi anayasasının başına halkçılığı koymuş bir ülke için bu milli bir görevdir, ayrıca manevi ve düşünce bakımdan memleketin ilerlemesini sağlamak, vatandaşların refah ve yaşam seviyesini yükseltmek, Türk aydınının amacı olmalıdır (Erişirgil, 1945l: 1).

MİLLET

Milleti, "aynı maziye ve lisana sahip olan amaç ve menfaatleri ortak olan insanların oluşturdukları kütle" olarak tanımlayan Erişirgil millet konusunda ortak hissiyata önem verir. Türk Milleti Alman Milleti denilince anlaşılması gereken budur. Bu tariften de anlaşılacağı gibi bir milleti oluşturanlar arasında hepsini birleştiren ortak bağlar vardır.

Ona göre milleti oluşturan unsurlar, toprak ve iklim, vatan, ırk, lisan, ortak adetler ile menfaatte birliktir. Bütün bu unsurlar milleti oluşturanları birbirine bağlamakta etkilidir. Yalnız bilinmelidir ki bunların hiçbiri tek başına milleti oluşturmaz. (Erişirgil, 1930: 20). Erişirgil, milli his ile dini hissi birbirinden ayırır. Çünkü din ve milletin konuları ayrıdır. Biri uhrevi, biri dünyevi amaca imanı ifade eder. (Erişirgil, 1930: 24). Erişirgil'de milliyet hissi ile ilgili Gökalp'in etkilerini görmek mümkündür. Ziya Gökalp'e göre de milliyet hissi, en kuvvetli histir. Bir kavimde milliyet hissi uyandıktan sonra diğer kavimlere de kolayca sirayet eder (Z. Gökalp, 1918: 331-337). Bizde de bu his meşrutiyet yıllarında sıkça telaffuz edilmeye başlandı. Erişirgil, "*Türkçülük Devri Milliyetçilik Devri, İnsanlık Devri*" adlı eserinde bunlara yer vermenin yanı sıra şu sorulara da cevap arar. *Meşrutiyet devrinde teorisi yapılan Türkçülük den başka milliyetçilik yolu yok mu dur. Türk Cumhuriyetinin milliyetçilik prensipleri Türkçülükten başka bir şey midir? 1945 ten sonra dünya da açılmak üzere olan devreye ne ad verilmeli?* Ona göre Türkçülükten başka bir milliyetçilik olamazdı ama Cumhuriyetteki devlet adamları, Rusya'dan çekindikleri için bunu açıkça söyleyemediler ve yayamadılar. 1945 yılına kadar bu devletten çekindiğimiz için yahut onu kırmamak için biz Türkçü veya Turancı değiliz biz milliyetçiyiz iddiasında bulunuldu. Bunlar aydınlanmadıkça Cumhuriyet tarihi yazılamaz. Erişirgil, Türk kimdir? Sorusunun cevabı için Yusuf Akçura ile Z. Gökalp'i karşılaştırır. Akçura'ya göre Türk "bazen Türk—Tatar, bazen Türk-Tatar-Moğol diye anılan bir ırktan gelme adetleri, dilleri, birbirine yakın, tarihi yaşayışları birbirine karışmış olan kavim ve kabilelerdir" (Erişirgil, 1958: 7). Ziya Gökalp'e göre ise: Türk aynı dili konuşan aynı dinde olan kavimlerin tümüdür. (Erişirgil, 1958: 8) Bu iki tarif arasında fark açıktır. Birincisinde ırk esastır, diğerinde ise dil ve kültür. Erişirgil, Mehmet İzzet'i hatırlatırcasına milliyetçiliğin önemli iki yanını vurgular. Ayrıştırıcılık ve birleştiricilik. Akçura'da milliyetçilik ayrıştırıcı, Gökalp'de ise birleştiricidir. Erişirgil Türk ve Türkçü kelimelerinin anlamlarını irdeleyerek Türkçü kelimesine neden gerek duyulduğu konusuna açıklık getirmiştir. (Türkçü kelimesi meşrutiyetten sonra yayılan bir sözdür. "Ci" eki eskiden beri kullanılırdı

yalnız meşrutiyetten önce yalnız gözle görülebilen elle tutulabilen maddelere ait kelimelerin ardına eklenir, onları sıfat yapardı. Muhallebici, sobacı vb. Manevi varlıkları gösteren kelimelerin sonuna ci eki getirilmezdi) Türkçü kelimesini yapmaya ve yaymaya meşrutiyette neden gerek görüldü? Birincisi millet fikrinin Osmanlı Türkleri arasında yayılması. İkincisi ise Türk gramerinde Arapça ve Farsçadan alınma kaidelerin atılması üzerine maddi ve manevi her türlü meslek adları için ci ekinin kullanılmaya başlanması. Türkçülük, Türkçü olanların ve bunu doğru bulup takip edenlere verilen addır. Bunun karşısında İslamcılık ise bir politikadır. Her Müslüman'ın İslamcı olması gerekmediği gibi her İslamcının da dini bütün Müslüman olması gerekmez. Nitekim sonunculara meşrutiyet devrinde siyasi Müslümanlar denirdi (Erişirgil, 1958: 181). Erişirgil millet ve milliyet ile milliyetçi kelimelerinin içeriğini Fransızların bu kavramlara verdikleri anlamlara göre tanımlar. Millet, "nation" karşılığıdır. (Erişirgil, 1958: 10). Nasıl millet sözü Arapçadan dilimize geçmişse milli kelimesinin sonuna (t) eki konarak yapılmış olan milliyet de Arapçadır. Bu kelime de "nationalite" karşılığı olarak kullanılmıştır. Fransızcada "nationalite" kelimesinin hukuki bir manası vardır ki biz buna öteden beri "tabiiyet" deriz (Erişirgil, 1958 12). Millileştirme ise Fransızca "nationalise" sözünün karşılığıdır. Milliyetçi sözü Fransızların "nationaliste" dediklerinin aynıdır (Erişirgil, 1958: 12). Ona göre bu kavramlar iyi tahlil edilmelidir aksi halde yanlış değerlendirmeler yapılır, örneğin Atatürk politikada milliyetçi ama Türkçü değildi. Atatürk, milli dediği politikayı büyük nutkunda açıklamıştır.

DEVLET VE HÜRRİYET

Erişirgil devleti tanımlarken belli kıstaslar getirir. Devlet üç unsurdan oluşur. *Millet*, *ülke*, diğer devletlere karşı bağımsızlığını koruyacak ve içindeki halkıyönetme gücü olan *hükümet kuvveti* (Erişirgil, 1930: 25). Millet, bağımsızlığını diğer milletlere tanıttığı zaman *devlet* ismini alır. Bugün hürriyetimizi memleketin istiklalini bizden önceki nesle borçluyuz. Erişirgil'e göre biz borcumuzu bir taraftan milli hâkimiyeti ve Cumhuriyeti kuranlara karşı kalbimizde hürmet hissi besleyerek diğer yandan onların eserlerini koruyarak ödeyebiliriz (Erişirgil, 1930: 46). Bireysel özgürlük üzerinde önemle duran Erişirgil için insanın bedeni kuvvetleri ve manevi kuvvetleri vardır. Hürriyette maddi manevi kuvvetlerimize etki eder (Erişirgil, 1930: 55). Hürriyet ona göre toplumsal anlamda topluma ve kanuna uygun hareket edilmesidir. Bireysel anlamda ise hürriyet söz ve düşünce ile din ve vicdan özgürlüğünün yanı sıra, haber alma, okutma ve okuma hürriyetidir.

Ona göre insanlığı medeniyete yükseltebilen en büyük araç sözdür. Söz hürriyeti insanın düşündüğünü istediği gibi konuşmasıdır. Düşünce hürriyetinin doğal sonucu söz hürriyetidir. Çünkü düşüncenin amacı düşündüğünü söylemektir (Erişirgil, 1930: 60). Erişirgil, düşünce hürriyetini, insanın istediği gibi düşünme hakkı olarak görür. Düşünce öyle bir hassadır ki ona dışarıdan kimse nüfuz edemez.

Düşünce doğası gereği serbesttir. İnsanların hem maddi hem manevi özgürlüğü olduğu zaman birey olunabileceğini totaliter bir tutum içerisinde adı demokrasi dahi olsa insan hürriyetine önem verilmediği yerde, insanın bir değer olarak görülemeyeceğini önemle vurgular.

SONUÇ YERİNE

Toplumsal sorunlara çözüm önerileri ile pek çok düşünce adamına teorik/epistemolojik katkı sağlayan ideolog/sosyologumuz Z.Gökalp'in açtığı yolda ilerleyen, Erişirgil, felsefeyi daha çok bilimler üzerinde soruşturma olarak anlar ve bu soruşturmanın da şüpheden ortaya çıktığını söyler. Z.Gökalp'ın felsefeyi, kalp ile akıl arasındaki niza neticesinde ortaya çıkan sistem olarak tasvir etmesini yanlış bulduğunu ifade eder. Ona göre böyle bir yaklaşım felsefe faaliyetinin tek bir sebebe indirgenmesi demektir. Erişirgil, felsefenin akıl ile kalp arasındaki çatışmanın ürünü olduğu fikrine karşı değildir. Onu felsefeye yaklaştıran nedenlerin başında mutlaklık ve din problemi karşısındaki sıkıntıları olmuştur. Onun karşı olduğu sadece bunun neden olarak gösterilmesidir. Felsefeyi bu şekilde tek bir kaynağa indirgemek doğru değildir. Bu bağlamda Türk inkılâbının temel felsefesinin anlaşılmaması tek bir nedene indirgenmesi de bizi yanlış değerlendirmelere götürür. Erişirgil'e göre Cumhuriyet 1945 yılına kadar Türkçü değildi, ama iç ve dış politikada milliyetçi idi. Milli misak sınırları içinde Türkçülük denilen şey esasında Fransızların İngilizlerin milliyetçilik sözünden anladıkları manaya yakındı. Ne var ki Türkiye bu devletler gibi değildi. Dışarıda aynı dili konuşan Türk kitleleri vardı. Fakat cumhuriyet devlet adamları milli misakı sınırları içinde Türkçülük dedikleri prensibi kabul ederlerken çok ameli olarak şu ilkeyi kendilerine şiar edinmişlerdi. "*Dışarıdaki Türkler için garp Türklerinden bir tek adamın ölmesine bile razı olmayız*." Erişirgil'e göre Türkçülük filan tarihte ölmüştür onun yerine milliyetçilik geçmiştir, o da filan tarihte öldü, yerini insanlık devrine bırakti denemez. Böyle bir laf söyleme sosyal olayları incelemeyi bilen bir ilim adamına yakışmaz. Ancak meşrutiyet devrinde anlaşıldığı şekilde Türkçülük Cumhuriyetin hiçbir devrinde politikaya hâkim olmadı; bundan sonra da olmayacaktı. Ona göre şimdiki Türkçülük İngiltere'deki liberal partisinin ideallerine benziyor. İdealler gençlik için mefkûreyi kaybetmemek için gereklidir. En önemli ideallerden biri de eğitim aracılığıyla hayata uygun bireyler yetiştirmektir. Eğitim halkın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde olmalıdır. Ona göre ilköğretim çocuğun hayatta başarılı olmasını sağlayacak asgari bilgiyi vermelidir. İlköğretim tamamen faydaya yöneliktir. Erişirgil için amaç iyi bir vatandaş yetiştirmektir. İyi bir vatandaş devletin istediği vatandaştır. Bireyi vatandaşlık kriteri içerisinde ele alması modern devlet anlayışının, hukuk devleti isteğinin yansımasıdır. Diğer yandan iyi bir vatandaş olabilmek için devletin ondan istediklerini gerçekleştirmek gerekir. Bu yaklaşım Hegel'in "itaat ettikçe özgürleşiriz" düşüncesini çağrıştırmaktadır. Bizde batıdaki

gibi sivil ve kamusal ayrımın olmaması çoğu zaman sorun yaratmaktadır. Kamusal alana özel alanı sokmak isteyişimiz, sivil alana da kamusalın müdahalesi Hegel'in devlet kavramlaştırmasını akıllarda tutmak gerektiğini hatırlatıyor. Vatandaşlık bağı kamusal alanın ifadesidir. Hegel'e göre sivil toplumun bağı, rasyonel bencil çıkardır. Devletin bağı ise vatanseverliktir. Yine Hegel'e göre modern devletin sivil toplumu, bireysel çıkarların ifade edebileceği bir alan olarak güvence altına alması gerekir ki *"öznel özgürlük ilkesi"* karşılanmış olsun. Bu çeşit bir özgürlük insanın toplumda birey olmasını sağlar. Öznel özgürlük anlayışını reddetmeyen Erişirgil'in toplumda bireyin kurumlar aracılığıyla kendini gerçekleştirmesinden çok devlet eliyle bunun sağlanmasından yana bir tavrı vardır. Fakat bunu ifade ederken yaşadığı dönemin toplumsal dinamiklerini göz önünde tutmak gerekir, yeni bir toplum anlayışını, yapılan yenilikleri halka benimsetmenin ancak devlet eliyle gerçekleşebileceğine olan inanç etkili olmuştur. Çünkü yeni rejimin batıdaki gibi dayanacağı bir sınıf yoktur, sınıf temelli, ekonomik temelli bir rejim değildir. Kurulan bu rejimin devamı için ihtiyaç duyulan her şeyi tasarlamak ve bunları hayata geçirmek gerekir. Bunu da o en güçlü kurum olan devlet yapacaktır. Toplum içinde bireyi topluma indirgemeyen Erişirgil de Gökalp gibi toplumsal ve milli kaygıları dikkate almıştır. Yeni toplum ve insan anlayışında inkılâpların hayata geçirilmesi ile "muasır medeniyet" seviyesine yükselmemiz Erişirgil için en önemli şiar olmuştur.

KAYNAKÇA

Erişirgil, M.Emin, (1938). Hukukun Muhtelif Cepheleri ve Hukuk İlmi, Ankara, Hapishane Matbaası.

Erişirgil, M.Emin, (1936). Filozofiye Başlangıç, İstanbul, Devlet Basımevi.

Erişirgil, M.Emin, (1930) .Yurt Bilgisi, Kanaat Kütüphanesi.

Erişirgil, M.Emin, (1935) .Kant'tan Parçalar, İstanbul, Devlet Basımevi.

Erişirgil, M.Emin, (1931) .Sokrat, Kanaat Kütüphanesi.

Erişirgil, M.Emin, (1917a)."Ahlak Ne Vakit İlim Olabilir?", İçtimaiyat Mecmuası, C.1, S 3.

Erişirgil, M.Emin, (1917b). "Hayatiyet ve Ahlak", İçtimaiyat Mecmuası, C.1, S 4.

ErişirgilL, M.Emin, (1917c)."Eflatun'dan Evvel Felsefe-i İçtimaiye", İçtimaiyat Mecmuası, C.1, S 6.

Erişirgil, M.Emin, (1923a)."Muhafaza Ne Demek",Milli Mecmua, C.l, S.4.

Erişirgil, M.Emin, (1923b). "Bugünkü Medeniyetin İki Umdesi", Milli Mecmua, C.l, S.5.

Erişirgil, M.Emin, (1923c)."Hürriyet Ne İçin Ne Lazım "Milli Mecmua, C.1, S 6.

Erişirgil, M.Emin, (1923d). "Demokraside Hükümet Adamlarının Uğrayacağı Müşkülat", Milli Mecmua, C.l, S.7.

Erişirgil, M.Emin, (1924e). "Mekteplerden Mefkûreli Gençler Nasıl Yetişir", Milli Mecmua, C.1, S 8,

Erişirgil, M.Emin, (1924f). "Mefkûreli Gençler Nasıl Yetiştirilir? II", Milli Mecmua C.1, S 9,

Erişirgil, M.Emin, (1924g). "Büyük İnkılâp", Milli Mecmua C.1, S 11.

Erişirgil, M.Emin, (1923h). "Felsefe Adamı" Milli Mecmua, C.1, S 1.

Erişirgil, M.Emin, (1951). Talim ve Terbiye Heyetine Nasıl Bir Mahiyet Vermeli?", İş, C.17, S 123.
Erişirgil, M.Emin, (1945l). "Kazandıklarımız",Ülkü, C8, S.92
Erişirgil, M.Emin, (1945k). "Demokrasi ve Parti Terbiyesi", Ülkü, C.8, S.95
Erişirgil, M.Emin, (1946j). "Demokrasi ve Teşkilatlanma", Ülkü, C.10, S.120
Erişirgil, M.Emin, (1946m). "Devlet Bakımından Kârlı Teşebbüs Ne Demektir?", Ülkü, C9, S.105.
Erişirgil, M.Emin, (1946i) "Ekonomide Devletçilik Niçindir?", Ülkü, S123.
Erişirgil, M.Emin, (1946ı). "Ekonomide Devletçi Olmamız Neden Lazımdır?",Ülkü, S.124.
Erişirgil, M.Emin, (1926). "Eski Ve Yeni Düşünce Arasındaki Fark", Hayat, C1, S.3.
Erişirgil, M.Emin, (1927n). "İnkılâbımızı Tanıttırmak Hususunda Vazifemiz", Hayat, CI, S.24.
Erişirgil, M.Emin, (1927o). "Türkün Rolü", Hayat, C2, S.52.
Erişirgil, M.Emin, (1928). "Laiklik Karşısında Vazifemiz", Hayat, C3, S.72.
Gökalp, Ziya, (1329). "Türleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak 1", Türk Yurdu, C.3, S.11(35).
Karakuş, Rahmi, (1995). Felsefe Serüvenimiz, İstanbul, Seyran Yayınları.
Sezer, Baykan, (1989). "Türk Sosyologları ve Eserleri I", Sosyoloji Dergisi, 3.Dizi, S.1 İstanbul.
Ülken, H.Ziya, 1931. Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, Ülken Yayınları, İstanbul, 1994.

Bkz. **İçtimaiyat Mecmuası** (1997). Yayına Hazırlayan: Kanar, M., Sayı 1-6, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi. **Bkz**. Bayraktar, L.,(2008). ***M.E. Erişirgil***, Türkiye'de Sosyoloji I, Derleyen: M. Ç. Özdemir, Ankara, Phonenix Yayınları. **Bkz.** Karaca, N., (2007). ***M.E. Erişirgil***, Felsefe Ansiklopedisi, (Ed. Ahmet Cevizci), Cilt 5, Ankara, Ebabil Yayınları. **Bkz.** ***M.E. Erişirgil*** (2006). Descartes ve Kartezyenler, Sadeleştiren ve Yayına Hazırlayanlar, E. Erbay– A.Utku, Konya, Çizgi Yayınları. **Bkz.** Parlak, M.,(1982). ***Hayat Mecmuası***'nın Tahlilli Fihrist, Doktora Ön Çalışması, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. ***Erişirgil***'in burada yer vermediğimiz makaleleri için: **bkz.,** Ziya Gökalp Mecmuası, İçtihad Mecmuası, Siyasi İlimler Mecmuası, Mülkiye Mektebi Mecmuası, Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası, ve Anadolu Mecmuası.

Ek 1.

Telif ve Tercüme Eserleri:

1.Devr-i İntibah Felsefesi ve Filozofları, İstanbul, 1336/1920'
2.Tarih-i Felsefe Notları: Kurun-ı Cedide Felsefesinden Descartes ve Kartezyenler, İstanbul, 1336/1920
3.Wilhelm Leibniz, İstanbul, 1337/1921
4.Kant ve Felsefesi, İstanbul, 1339/1923
5.Malûmat-ı Vataniye, İstanbul, 1340/1924
6.Yurt Bilgisi, İstanbul, 1930
7.Sokrat, İstanbul, 1931
8.Kant'tan Parçalar, İstanbul, 1935
9.Filozofi, İstanbul, 1935.
10.Filozofiye Başlangıç, İstanbul, 1936
11.Hukukun Muhtelif Cepheleri ve Hukuk İlmi, Ankara, 1938
12.Ekonomi Meslekleri, Ankara, 1945

13.Ziya Gökalp: Bir Fikir Adamının Romanı, İstanbul, 1951
14. Mehmet Akif: İslamcı Bir Şairin Romanı, Ankara, 1956
15.Merak ve Dikkat, Ankara, 1956
16.Neden Filozof Yok, Ankara, 1957
17.Türkçülük Devri, Milliyetçilik Devri, İnsanlık Devri, Ankara, 1958
18.İhmal, Ankara, 1958
19.Hamle, Ankara, 1960
20.Kadın-Erkek, Ankara, 1961
Tercümeleri: Bergson'dan çevirdiği, Ahlâk ve Dinin İki Kaynağı (1933) ve Emile Boirac'dan çevirdiği İlmi Ahval-i Ruh (1330)

Özet

Bilimin Rehberliğinde Değişimden Yana Olan Pozitivist Bir Düşünür: Mehmet Emin Erişirgil

Toplumsal ilerlemenin ancak bilim ışığında olacağına inanan pozitivist bir aydın olan Erişirgil, bilimsel bir yaklaşımla Türk inkılâbının anlaşılması ve geleceği hakkında varsayımlarda bulunabilmek için inkılabı hazırlayan toplumsal nedenlerin incelenmesi gerektiğini ifade eder. Erişirgil'e göre inkılâbı içinde olduğumuz için oluşunu algılayabiliriz. Fakat algılamak anlamaya ve anlatmaya yeterli olmayabilir. Algılanan şeyin sebepleri üzerinde düşünmedikçe bir sistem dâhilinde ortaya koymadıkça, felsefesini oluşturmadıkça anlaşılması ve benimsenmesi mümkün değildir. Bu nedenledir ki bir fikir akımının, bir toplumsal değişimin ideolojisi yapılmadıkça, geçmişe dönme durumu olabilir. Holistik bir bakış açısı ile Erişirgil Türkiye devletini, yeni toplumsal anlayışı ve bu anlayışa dayanan sosyal kurumları, iktisadi anlayışı ile bir bütün olarak tanımlar. Ve bu bütün ilmi olarak incelenmesi gerekir. Erişirgil, çağdaşlık ile laiklik arasındaki ilişkiyi açıklayarak İnkılâp laik devleti zorunlu hale getirmiştir der. Ona göre devlet yüzyılımızda dünyevi bir kurumdur. Devletin uhrevi amaçlara yarayan bir kurum olması ancak onu mahiyetinden çıkarmakla mümkün olur. Dünyevi mahiyetini kaybetmiş bir devletin zamanımızda yaşayabilmesi mümkün değildir. Erişirgil'e göre devletin varlığını koruması için kendisini uhrevi konumda göstermek isteyen fikir ve grupların tahakkümünden kurtarmaya çalışması şarttır. Bu dinin ruhuna da uygundur. Laik bir bakış açısı ile din ve devlet işlerinin ayrılması gerektiğini inkılâbın, devlet özgürlüğünü sağladığı kadar dini de kendi mecrasına sevk ederek ona da özgürlük kazandırdığını belirtir.

Anahtar kelimeler: Pozitivizm, Bilim, İnkılap, Felsefe, Toplum, Medeniyet, Demokrasi.

Abstract

Pozitivist Thinker Mehmet Emin Erişirgil who is Supporting Changes With Science Guide

Erisirgil, a positivist intellectual who believes that social development is possible only when it is accompanied by science, states that social causes that effect revolution must be analysed through a scientific attitude in order to be able to form an understanding of the Turkish Revolution and to make assumptions on its future. To Erisirgil, we can perceive the occurrence of revolution as we experience it. However, perceiving it may not be enough to understand and relate it. Unless we contemplated the causes of the perceived thing, systematised it and determined its philosophy, it would not be possible for it to be understood and adopted. That's why, a stream of thought or a social change may possibly turn back to its position in the past if its ideology is not soundly established. Through a holistic perspective, Erisirgil defines the Turkish state as a whole with its new social understanding, the institutions that are based on this understanding and its approach to economy. And this whole must be scientifically analysed. Explaining the relation between modernity and secularity, Erisirgil asserts that "Revolution has necessitated the secular state". To him, state, in this century, appears to be a secular institution. For a state to be an institution serving ethereal purposes, It must be devoid of ıts an entity as a state. It is not possible for a state to survive today if it is devoid of a secular content. To Erisirgil, for a state to preserve its existence, it has to struggle to rid itself of the dominance of ideas and groups that exert themselves as ethereal. This also complies with the nature of religion. From a secular viewpoint, Erisirgil also suggests that religious issues must be treated separately from state matters and revolution maintains the state independence as well as offering freedom to religion by directing it to its own premise.

Keywords: Positivism, Science, Revolution, Philosophy, Society, Civilisation, Democracy, Citizen.